

Милана М. Љубичић¹
Универзитет у Београду, Филозофски факултет
Одељење за социологију
Београд (Србија)

УДК 316.344.7(100)"20"
Уводник
Примљен 03/01/2020
Прихваћен 04/01/2020
doi: [10.5937/socpreg53-24657](https://doi.org/10.5937/socpreg53-24657)

МАРГИНАЛИЗОВАНЕ ГРУПЕ И САВРЕМЕНИ СВИЈЕТ

Тематски блок четвртог броја *Социолошкој ирејледа* носи назив „Маргинализација и савремени свијет“. На нама је да објаснимо због чега ову тему сматрамо социолошки релевантном. Ријеч је о томе да је оптимизам с којим се гледало седамдесетих година двадесетог вијека на свијет будућности – требао постати боље мјесто за живот – био у најмању руку претјеран. Показаће се да људе из развијених и неразвијених друштва међусобно повезује живот у екстремном сиромаштву. Како сиромаштво стоји у основи маргинализације, можемо констатовати да је савремени свијет – свијет маргинализованих људи. Наиме, иако је тешко повјеровати, Брикнер (Brikner, 2013, str. 24) није далеко од истине када тврди да се „испод невиђеног богатства“ савремених друштва „крије сенка сиромаштва“. Подаци тако говоре да значајан проценат становништва планете Земље живи у крајњој биједи: чак 2/3 с мање од једног долара дневно. Сиромашни, по правилу, немају једнак приступ образовању као њихови материјално обезбјеђенији сутрађани, услови у којима живе су знатно лошији, а очекивано трајање живота ниже (Sharp, Registre, Grimes, 2006). Да невоља буде већа, ризик од сиромаштва посебно погађа дјецу, младе и старе особе.

Осим тога, сиромашни су, чак и у нашем савременом свијету у којем је нормирање људских права критеријум по којем се мјери цивилизованост и степен демократичности у једном друштву, заправо – обесправљени. Читаоца ваља подсетити да је сиромаштво почетком XXI вијека у неким земљама Европске уније постало предмет формалне репресије (в. Vence, Udvarhelyi, 2013). У погледу права на достојанствен живот најугроженији су припадници националних, вјерских и расних мањина чак и у оним друштвима која слове за демократска (Bodley, 2012). Наиме, иако су им декларативно дата² (као да их не заслужују!), права сиромашних Афроамериканца, Рома који живе у Западној Европи и Срба у непосредном сусједству, да наведемо само неке од националних заједница, у пракси се не поштују.

Јаз између богатих и сиромашних се дакле не исцрпљује у економској сфери, већ има и своју политичку димензију. Стога ћемо се сложити са Briknerom (2013, str. 22): сиромаштво јесте ропство, а такав недостатак слободе који се огледа у понижавању,

¹ milanaljubicic@yahoo.com

² Концепт давања права мањинама и сам обилује протурјечношћу. Питамо се како је могуће неком људском бићу дати (можда: поклонити?) право на достојанствен живот? Зар им исто не следује чак и кад су припадници мањина, само због пуке чињенице да су – људи? Цијенимо да је питање давања/одузимања права политичко и да би социолози требало да више пажње посвете овом феномену. То, треба казати, нерадо чине, јер ова тема спада у домен забрањених.

отежавању или спречавању да се остваре лични потенцијали (Hulsman, 2009) осуђује људе на анонимност и мрак (Brikner, 2013, стр. 22).

Шта друштва и научници – академска заједница, по том питању чине? Друштвене акције осмишљене у форми стратегија за борбу против сиромаштва, чак и онда када имају префикс интернационалних, не дају очекиване резултате. Подсјетићемо: Генерална скупштина Уједињених нација је 2000. године у *Миленијумској декларацији* констатовала да милијарде људи живе у дехуманизујућим условима и да је неопходно у релативно скорој будућности сиромаштво смањити за половину. До 2015. на глобалном нивоу је требало укинути глад и обезбједити пијаћу воду за свјетско становништво, смањити смртност породиља за 75% и новорођенчади за 2/3 (Bodley, 2012).

Да ли су ови циљеви постигнути? Нажалост, не. На примјер, само у нашој земљи 10.6% становника и даље живи испод линије сиромаштва, око 20% је материјално необезбјеђено, а међу најугроженијима се налазе дјеца и старе особе, те становништво руралних и економски депривираних области (в. Љубићић, 2019). Из, до сада, наведеног оправдано је закључити да је питање сиромаштва као једног од показатеља глобалне кризе,³ актуелно и на домаћем терену.

Да ли се домаћа научна јавност бави питањем сиромаштва и његовим посљедицама? И на какав начин? Одговор је: о овом феномену се не говори ни гласно нити често, а чак и онда када се ове теме отворе, може се примјетити пристајање једног броја научника на промоцију друштвено пожељних ставова и вриједности без критичког преиспитивања узрока и импликација биједи. Нама се чини да речено може да говори у прилог тези да академска заједница на овакав начин даје свој активни допринос процесу маргинализације.

Имајући речено на уму, сматрамо да је дужност социолога да отворе ове теме и да се у односу на њих одреде. У противном, како нас учи Пепински (Pepinski, 2009), пристајемо на највећи од свих злочина – злочин ћутања.

Да бисмо подстакли дискусију заинтересованих, за тематски блок *Социолошкој иреџега* кандидовали смо тему „Маргинализација и савремени свијет“. Овако широко дефинисан оквир је мотивисао знатан број аутора који су се у својим прилозима бавили: бескућништвом, сиромаштвом старих, суицидалношћу и друштвеном стигматизацијом душевно обољелих људи и затвореника. Роми су били у фокусу два рада: првог који нам нуди увид у животну ситуацију и стратегије човјека који слови за успјешног у свом свијету, и другог у ком аутор разматра идеју друштвене кохезије на примјеру ромске заједнице. Нека од методолошких питања својствена истраживању маргинализованих група су такође дотакнута.

Овакво тематско мноштво, наша је оцјена, треба сматрати драгоцјеним. Два су разлога. Први је прагматични – будући да је социологија маргинализованих група релативно скоро утемељена у домаћим оквирима, суочили смо се с недостатком научног штива који бисмо понудили нашим студентима на тему маргинализованих и маргинализације. О методолошким посебностима у проучавању маргинализованих група, неопходности да се буде саморефлексиван и рефлексиван приликом извођења оваквих истраживања и потешкоћама с којима се истраживач може сустрести у том процесу, у домаћој науци нема много говора. Сада је та празнина мања. Други је

³ Поред еколошких катастрофа и конфликта, који такође не мимоилазе наше друштво (в. Bodley, 2012, р. 3).

разлог потреба да отворимо дијалог међу заинтересованима и преиспитамо има ли потребе за проучавањем маргинализације и маргинализованих група, на који начин овим феноменима треба приступати и због чега то (не) чинимо? Ми стојимо на ставу да социолошки приступ проучавању маргинализације јесте и оправдан и неопходан: ријеч је о друштвено релевантној теми којој треба приступити на (само)рефлексиван и критички начин.

На крају овог увода, позваћемо читаоца да сам просуди о овим питањима. Аргументе за (мање: против) нека потражи међу текстовима који се налазе пред њим.

Milana M. Ljubičić¹
University of Belgrade, Faculty of Philosophy
Department of Sociology
Belgrade (Serbia)

Editorial

MARGINALIZED GROUPS AND THE MODERN WORLD

(Translation In Extenso)

The thematic block of the fourth issue of *Sociološki pregled/Sociological Review* is entitled “Marginalization and the Modern World”. It is up to us to explain why we consider this topic to be sociologically relevant. The point is that the optimism with which the 1970s looked at the world of the future – that it should become a better place to live – was exaggerated to say the least. The future will show that people from developed and underdeveloped societies are connected by life in extreme poverty. As poverty is at the root of marginalization, we can say that the modern world is a world of marginalized people. Namely, while it is hard to believe, Bruckner (Bruckner, 2013, p. 24) is not far from the truth when he claims that “below the unprecedented wealth” of modern societies “the shadow of poverty is hiding”. Certain data thus say that a significant percentage of the planet Earth’s population lives in extreme misery: as many as 2/3 with less than a dollar a day. The poor, as a rule, do not have the same access to education as their financially well-off compatriots, their living conditions are much worse and their life expectancy is lower (Sharp, Regisre, & Grimes, 2006). To make matters worse, the risk of poverty particularly affects children, young people and the elderly.

In addition, they are poor, even in our modern world, where the standardization of human rights is the criterion by which the level of civilization and the degree of democracy in a society are measured, in fact-devoid of rights. The reader should be reminded that at the beginning of the 21st century, poverty in some countries of the European Union became the subject of formal repression (see Bence and Udvarhelyi, 2013). In terms of the right to a dignified life, the members of national, religious and racial minorities are the most vulnerable, even in the societies that are considered democratic (Bodley, 2012). Namely, although declaratively granted² (as if they did not deserve it!), the rights of poor African-Americans, Romani people living in Western Europe and Serbs in the immediate neighborhood, to name but a few of the national minorities, are in practice not respected.

The gap between the rich and the poor, therefore, does not end in the economic sphere, but has its political dimension. Therefore, we will agree with Bruckner (Bruckner, 2013, p.

¹ milanaljubic@yahoo.com

² The concept of granting rights to minorities is quite contradictory in itself. We wonder how it is possible to grant a human being (perhaps: gift?) the right to a dignified life? Doesn’t it belong to them even when they are minorities, just because of the mere fact that they are – people? We deem that the issue of granting/taking away rights is a political one and that sociologists should pay more attention to this phenomenon. This, it should be said, they reluctantly do, because this topic falls within the domain of the forbidden ones.

22): poverty is slavery, and such lack of freedom, reflected in humiliation, aggravation or prevention of personal potentials (Hulsman, 2009), condemns people to anonymity and darkness (Bruckner, 2013, p.22).

What do societies and scientists do about this? Social actions designed in the form of anti-poverty strategies, even when said to be international, do not produce the expected results. Let us remind you: in the *Millennium Declaration* of 2000, the United Nations General Assembly stated that billions of people live in dehumanizing conditions and that it is necessary to reduce poverty by half in the relatively near future. By 2015, globally, famine had to be abolished and drinking water provided to the world's population, maternal mortality to be reduced by 75% and that of newborns by 2/3 (Bodley, 2012).

Have these goals been achieved? Unfortunately, no. For example, in our country alone, 10.6% of the population continues to live below the poverty line, about 20% are financially insecure, and children, the elderly and the population in rural and economically deprived areas are among the most vulnerable (see Ljubičić, 2019). From the above, it is justified to conclude that the issue of poverty, as one of the indicators of the global crisis³, is also topical in the domestic field.

Does the domestic scientific public address the issue of poverty and its consequences? And in what way? The answer is: this phenomenon is not talked about loudly or often, and even when these topics are brought up, a number of scholars may be approached to promote socially desirable attitudes and values without critically reviewing the causes and implications of poverty. It seems to us that this can speak in support of the thesis that the academic community is thus actively contributing to the process of marginalization.

With that in mind, we believe it is the duty of sociologists to open up these topics and to determine their position in relation to them. Otherwise, as Pepinsky teaches us (Pepinsky, 2009), we consent to the greatest of all crimes – the crime of silence.

In order to stimulate discussion between interested parties, we nominated the topic “Marginalization and the Modern World” for the thematic block of *Sociološki pregled/ Sociological Review*. Such a broadly defined framework has motivated a considerable number of authors who have addressed the following issues in their contributions: homelessness, poverty of the elderly, suicidality and social stigmatization of mentally ill people and prisoners. Romani people have been the focus of two papers: the first one that offers us insight into the life situation and strategies of a man who is considered successful in his world, and the second in which the author considers the idea of social cohesion on the example of the Roma community. Some of the methodological issues inherent in the research of marginalized groups have also been addressed.

This thematic multitude, in our estimation, should be considered valuable. There are two reasons. The first is pragmatic – since the sociology of marginalized groups has been relatively recently established in our domestic frames, we are faced with a lack of scholarly reading to offer to our students on the topic of marginalization and the marginalized. There is not much discussion about methodological peculiarities in the study of marginalized groups, the need to be self-reflective and reflective in carrying out such research and the difficulties that a researcher may encounter in this process. Now that void is smaller. The second reason is the need to open a dialogue among interested parties and to examine whether there is a

³ In addition to environmental disasters and conflicts, which also do not bypass our society (see Bodley, 2012, p. 3).

need to study marginalization and marginalized groups, how these phenomena should be approached and why we are (not) doing so? We believe that the sociological approach to the study of marginalization is both justified and necessary: it is a socially relevant topic that should be approached in a (self-)reflective and critical way.

At the end of this introduction, we shall invite readers to judge these issues on their own. Look for the *pro* arguments (more so than *against*) in the texts before them.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Bence, R. Udvarhelyi, É. T. (2013). The Growing Criminalization of Homelessness in Hungary – A Brief Overview. *European Journal of Homelessness*, 7(2), 133–143.
- Bodley, H. J. (2012). *Anthropology and Contemporary Human Problems*. UK: Altamira Press.
- Bruckner, P. (2013). *The misery of prosperity*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Geremek, B. (2015). *A history of poverty: misery and mercy in Europe*. Beograd: Karpos. [In Serbian]
- Hulsman, L. (2009). Critical criminology and the concept of crime. In: Đ. Ignjatović (ed) *Theories in Criminology*, 359–363. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Ljubičić, M. (2019). Poverty and childrens rights in Serbia today, In: Z. Pavlović (ed). *Protection of the Rights of the Child. 30 yaers after the adoption of the Convention on Rights of the Child*, 113–129. Novi Sad: Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman; Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Pepinsky, H. (2009). Peacemaking. In: Đ. Ignjatović (ed) *Theories in Criminology*, 367–372. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Sharp, M. A., Register, A. C., Grimes, W. P. (2006). *Economics of Social Issues*. USA: McGraw-Hill, Irwin.